

K Z O M U N I A K Ń A T
Z B A D A Ń

Warszawa, sierpień 2013

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/117/2013

**WIEŚ POLSKA – POSTAWY,
STYL ŻYCIA**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2013 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Mimo nienajlepszej oceny warunków materialnych swoich gospodarstw domowych, mieszkańcy wsi są niemal powszechnie zadowoleni z życia (87%).

- ▶ Poglądy na kwestie moralne są na wsi, ogólnie rzecz biorąc, bardziej konserwatywne niż w mieście. Istotne rozbieżności między wsią a miastem dotyczą szeroko rozumianej obyczajowości.

- ▶ Mieszkańcy wsi wiodą uboższe życie kulturalne. Rzadziej niż mieszkańcy miast korzystają z internetu, podróżują i uprawiają sporty.

- ▶ 85% mieszkańców wsi uważa, że w stosunkach z innymi trzeba być bardzo ostrożnym. Ograniczone zaufanie do otoczenia jest nieco częstsze na wsiach niż w miastach.

Obszary wiejskie zajmują 93% powierzchni naszego kraju. Te rozległe tereny zamieszkuje około dwóch piątych Polaków. Polska wieś różni się zarówno od miasta, jak i od wsi europejskiej. Od wielu lat podlega też dynamicznym procesom deruralizacji, dezagraryzacji, restratyfikacji i kształtowania nowego modelu agrarnego – zmieniającym jej tradycyjne oblicze, a przy tym znacznie różnicującym ją wewnątrz.

Na wsi notuje się dodatni przyrost naturalny. W porównaniu z miastem żyje tu więcej ludzi młodych, rodzi się też więcej dzieci. W 2009 roku przyrost naturalny na obszarach wiejskich był zauważalnie wyższy niż w miastach (1,2 wobec 0,6 na 1000 ludności). Korzystny dla terenów niezurbanizowanych jest też bilans ruchów migracyjnych – od 2000 roku utrzymuje się dodatnie saldo migracji wewnętrznych. Lepszym wskaźnikiem demograficznym towarzyszy gorsza sytuacja ekonomiczna. Na poziomie makro obserwuje się dużą dysproporcję w dochodzie rozporządzalnym *per capita* na wsiach i w miastach (w 2009 roku wynosił on odpowiednio 889 zł i 1255 zł).

Na tle Unii Europejskiej polską wieś wyróżnia znaczna odporność na wpływy miasta, duży udział zatrudnionych w rolnictwie i mały odsetek mieszkańców z wyższym wykształceniem – w 2009 roku stanowili oni 8% ogółu ludności wiejskiej w wieku 13 lat i więcej (o 16 punktów mniej niż w analogicznej kategorii w miastach)¹.

Jacy są mieszkańcy wsi? Czy obiektywne różnice w warunkach egzystencji przekładają się na percepcję jej jakości? Co jest dla nich ważne i jak żyją? Między innymi na te pytania próbujemy odpowiedzieć w niniejszym komunikacie².

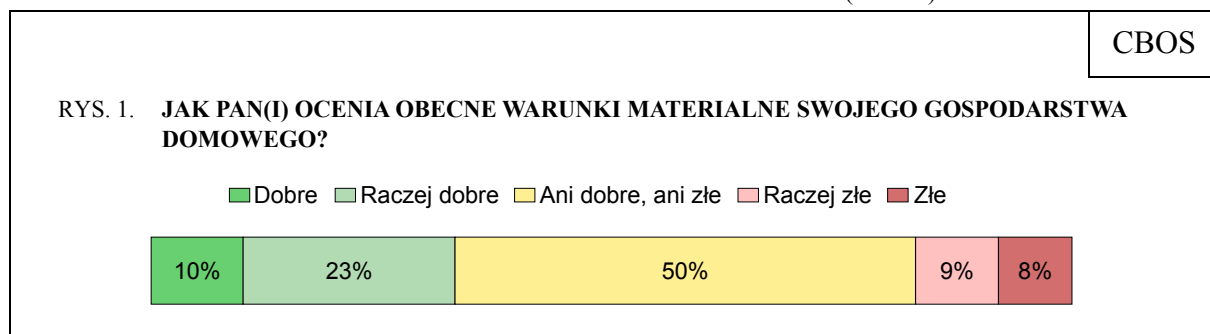
¹ Por. ESPON, *Scientific dialogue on cities, rural areas and rising energy prices*, Luxembourg 2013, s. 36-60; M. Halamska, *Transformacja wsi 1989-2009: Zmienny rytm modernizacji*, Studia Regionalne i Lokalne, 2(44), 2011; GUS, *Rocznik demograficzny 2012*, Warszawa 2012; GUS, *Obszary wiejskie w Polsce*, Olsztyn 2011.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (278) przeprowadzono w dniach 4–11 lipca 2013 roku na liczącej 1005 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

POSTRZEGANA JAKOŚĆ ŻYCIA

Połowa mieszkańców obszarów wiejskich (50%) ocenia warunki materialne swojego gospodarstwa domowego jako średnie – ani dobre, ani złe. Co trzeci (33%) wyraża zadowolenie z tej sfery życia, a 17% ocenia ją negatywnie.

ODPOWIEDZI MIESZKAŃCÓW OBSZARÓW WIEJSKICH (N=396)

Odczucia respondentów pozostają pod wpływem ich sytuacji finansowej. Wyższe dochody skutkują lepszymi ocenami kondycji gospodarstw domowych – satysfakcja z materialnych warunków egzystencji jest z tego powodu istotnie rzadsza na wsiach niż w ośrodkach miejskich (o 12 punktów).

Tabela 1

Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego?	Mieszkańcy obszarów wiejskich (N=396)	Mieszkańcy miast (N=609)
	w procentach	
Dobre*	33	45
Średnie	50	40
Złe*	17	15

* Połączono odpowiedzi „dobre” i „raczej dobre” oraz „złe” i „raczej złe”

Sytuacja ekonomiczna nie wpływa na ogólne zadowolenie z życia, które na wsiach, tak jak i w miastach, jest niemal powszechne (87%).

ODPOWIEDZI MIESZKAŃCÓW OBSZARÓW WIEJSKICH (N=396)

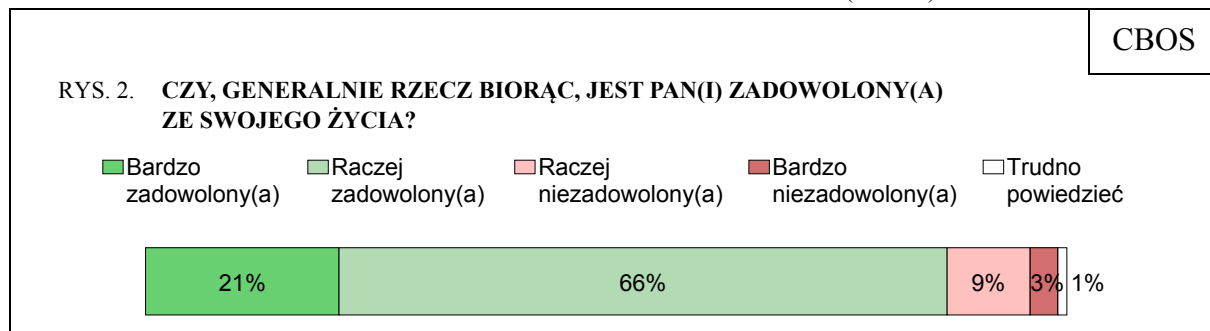

Tabela 2

Czy, generalnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) ze swojego życia?	Mieszkańcy obszarów wiejskich (N=396)	Mieszkańcy miast (N=609)
	w procentach	
Zadowolony(a)*	87	87
Niezadowolony(a)*	12	12
Trudno powiedzieć	1	1

* Połączono odpowiedzi „zdecydowanie” i „raczej”

WARTOŚCI I NORMY

Dla przeważającej części mieszkańców wsi najważniejszą wartością jest szczęście rodzinne (81%) i zachowanie dobrego zdrowia (72%). Blisko jedna trzecia z nich (30%) za ważne uważa uczciwe życie, a około jednej piątej przywiązuje dużą wagę do pracy zawodowej (21%), szacunku innych ludzi (20%), spokoju (19%) i wiary religijnej (18%).

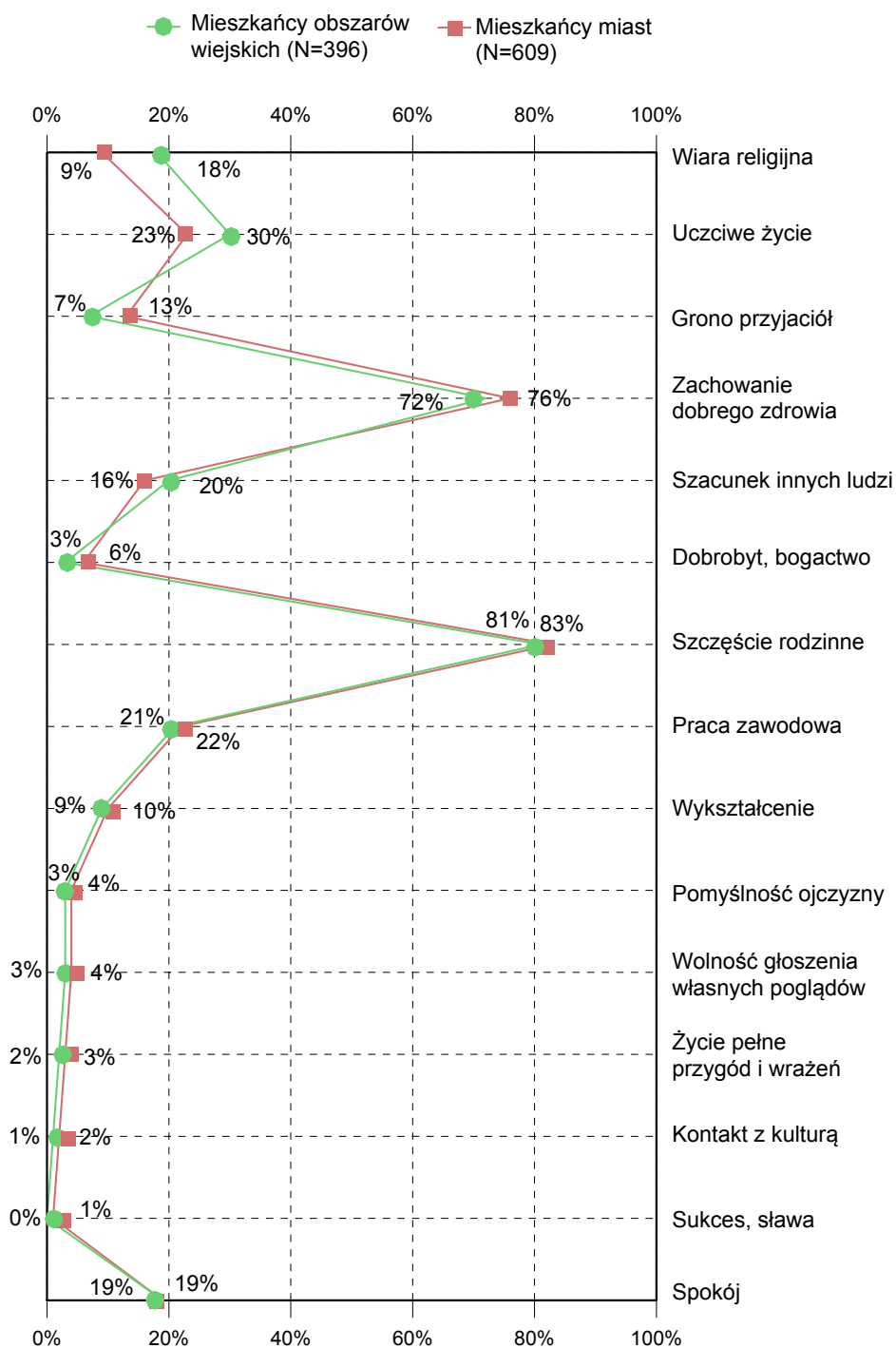
Tabela 3

Które z podanych wartości są dla Pana(i) najważniejsze w życiu?	Odpowiedzi mieszkańców obszarów wiejskich (N=396)
	w procentach
Szczęście rodzinne	81
Zachowanie dobrego zdrowia	72
Uczciwe życie	30
Praca zawodowa	21
Szacunek innych ludzi	20
Spokój	19
Wiara religijna	18
Wykształcenie	9
Grono przyjaciół	7
Pomyślność ojczyzny	3
Dobrobyt, bogactwo	3
Wolność głoszenia własnych poglądów	3
Życie pełne przygód i wrażeń	2
Kontakt z kulturą	1

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać trzy najważniejsze dla nich wartości

Choć hierarchie wartości mieszkańców wsi i miast są podobne, na obszarach wiejskich więcej osób ceni sobie wiarę religijną (o 9 punktów), uczciwe życie (o 7 punktów) i poważanie wśród ludzi (o 4 punkty), natomiast mniej sądzi, że najważniejsze w życiu są przyjaźń (o 6 punktów) i dobre zdrowie (o 4 punkty).

RYS. 3. KTÓRE Z PODANYCH WARTOŚCI SĄ DLA PANA(I) NAJWAŻNIEJSZE W ŻYCIU?

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ respondenci mogli wskazać trzy najważniejsze wartości

Wprawdzie największej części mieszkańców wsi (45%) nie przeszkadzają pary żyjące ze sobą bez ślubu, ale już dominująca grupa źle ocenia rozwodzenie się (46%), świadome kupowanie rzeczy podrobionych (58%), ściąganie na egzaminach (62%) i homoseksualizm (69%). Ponad cztery piąte ludności wiejskiej dezaprobuje przerywanie ciąży (83%), oszustwa

podatkowe (86%) i zdradę małżeńską (88%). Z naganną oceną mieszkańców obszarów wiejskich niemal powszechnie spotyka się bicie dzieci (94%) i przyjmowanie łapówek (97% opinii negatywnych, w tym 90% wyrażonych w sposób zdecydowany).

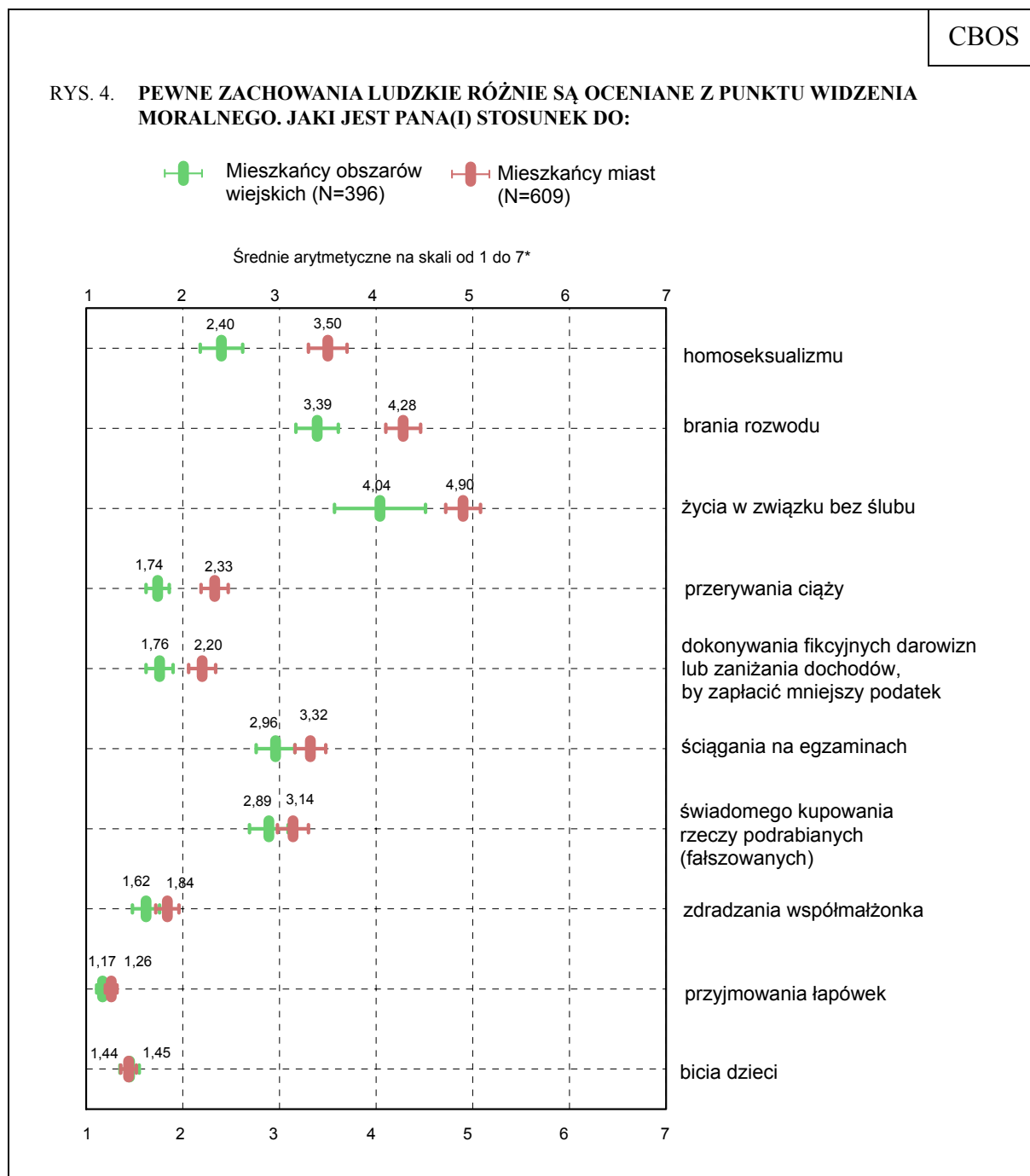
Tabela 4

Pewne zachowania ludzkie różnie są oceniane z punktu widzenia moralnego. Jaki jest Pana(i) stosunek do:	Odpowiedzi mieszkańców obszarów wiejskich (N=396)					
	Nie ma w tym nic złego i zawsze może być usprawiedliwione	Na ogół nie ma w tym nic złego	Nie jest to ani dobre, ani złe	Na ogół jest to złe	Jest to zawsze złe i nigdy nie może być usprawiedliwione	Trudno powiedzieć
	w procentach					
– życia w związku bez ślubu	24	21	13	12	27	3
	45			39		
– rozwodzenia się	12	15	24	16	30	3
	27			46		
– świadomego kupowania rzeczy podrabianych (fałszowanych)	7	10	18	26	32	7
	17			58		
– ściągania na egzaminach	6	13	17	30	32	2
	19			62		
– homoseksualizmu	9	6	9	15	54	7
	15			69		
– przerywania ciąży	0	3	11	19	64	3
	3			83		
– dokonywania fikcyjnych darowizn lub zaniżania dochodów, by zapłacić mniejszy podatek	1	3	5	27	59	5
	4			86		
– zdradzania współmałżonka	2	3	5	14	74	2
	5			88		
– bicia dzieci	0	3	2	19	75	1
	3			94		
– przyjmowania łapówek	0	1	1	7	90	1
	1			97		

Badani odpowiadali na pytanie posługując się 7-stopniową skalą, w tabeli przedstawiono odpowiedzi zrekodowane

Poglądy na kwestie moralne są na wsi, ogólnie rzecz biorąc, bardziej konserwatywne niż w mieście. Istotne rozbieżności między wsią a miastem dotyczą oceny zachowań w sferze prywatnej – szeroko rozumianej obyczajowości. W deklaracjach mieszkańców wsi widać większe przywiązanie do tradycyjnych wartości. Mniej respondentów z tej grupy znajduje zrozumienie dla homoseksualnej orientacji seksualnej (przeciętna ocena na

siedmiostopniowej skali wynosi 2,40 wobec 3,50 w miastach), rozwodów (3,39 wobec 4,28), konkubinatów (4,04 wobec 4,90) i aborcji (1,74 wobec 2,33). Mniejszemu zróżnicowaniu podlega moralność publiczna – istotnie surowiej na wsi niż w mieście oceniono jedynie nieuczciwość podatkową (1,76 wobec 2,20).

* Gdzie 1 oznacza, że zachowanie jest zawsze złe i nigdy nie może być usprawiedliwione, a 7 – że nie ma w nim nic złego i zawsze może być usprawiedliwione; na rysunku przedstawiono przedziały ufności dla średniej z próby na poziomie istotności $\alpha = 0,05$, informujące o zakresie wartości, w którym z 0,95 prawdopodobieństwem zawiera się szacowana wartość w populacji

CZAS WOLNY I AKTYWNOŚĆ PROZDROWOTNA

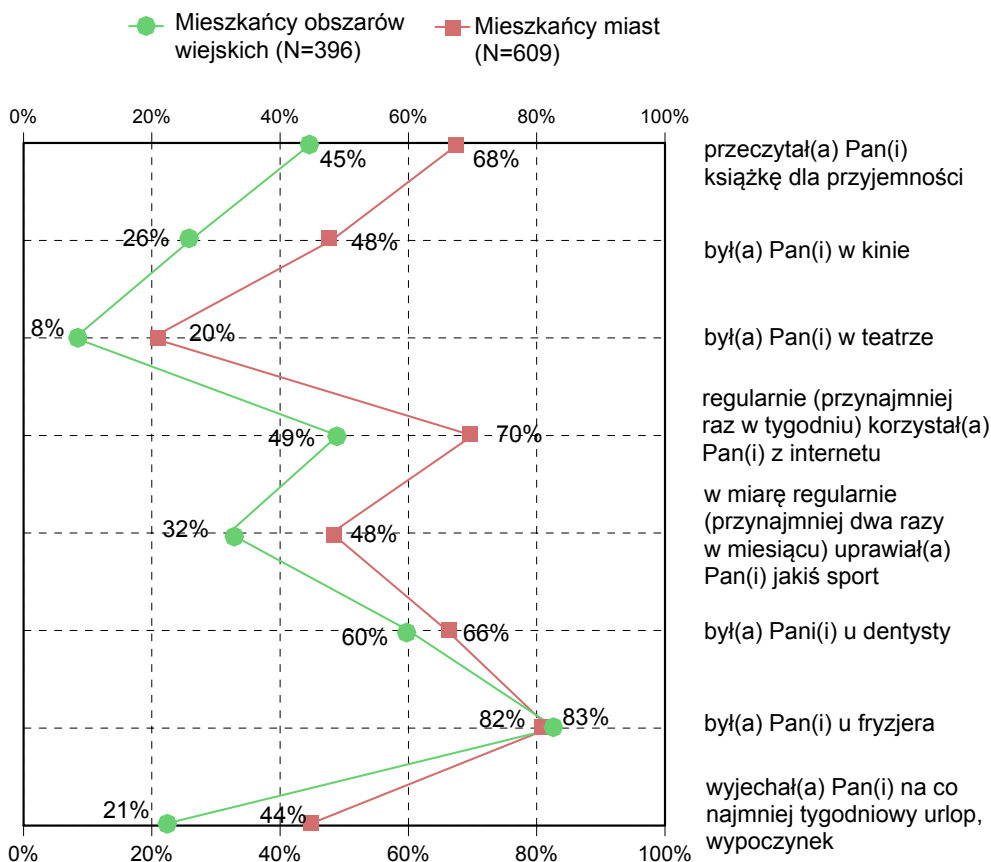
W ciągu ostatnich 12 miesięcy niespełna połowa mieszkańców wsi przeczytała książkę dla przyjemności (45%), a jeszcze mniej osób było w kinie (26%) lub w teatrze (8%). Połowa badanych z obszarów wiejskich (49%) przynajmniej raz w tygodniu korzystała z internetu, jedna trzecia (32%) w miarę regularnie uprawiała jakiś sport, trzy piąte (60%) było u dentysty, a cztery piąte (83%) – u fryzjera. Tylko jedna piąta respondentów (21%) wyjechała w tym czasie na co najmniej tygodniowy urlop, wypoczynek.

Tabela 5

Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy:	Odpowiedzi twierdzące mieszkańców obszarów wiejskich (N=396)
	w procentach
– przeczytał(a) Pan(i) książkę dla przyjemności	45
– był(a) Pan(i) w kinie	26
– był(a) Pan(i) w teatrze	8
– regularnie (przynajmniej raz w tygodniu) korzystał(a) Pan(i) z internetu	49
– w miarę regularnie (przynajmniej dwa razy w miesiącu) uprawiał(a) Pan(i) jakiś sport	32
– był(a) Pani(i) u dentysty	60
– był(a) Pan(i) u fryzjera	83
– wyjechał(a) Pan(i) na co najmniej tygodniowy urlop, wypoczynek	21

Mieszkańcy wsi wiodą uboższe niż mieszkańcy miast życie kulturalne, mają rzadszy kontakt z internetem, i, ogólnie rzecz biorąc, w mniejszym stopniu organizują swój czas wolny. Aktywnością podejmowaną równie często przez ludność wsi i miast jest chodzenie do fryzjera. W dużej mierze niezależne od miejsca zamieszkania jest też korzystanie z usług stomatologa.

RYS. 5. CZY W CIĄGU OSTATNICH 12 MIESIĘCY:

POTENCJAŁ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Ponad cztery piąte mieszkańców wsi (85%) wyznaje zasadę ograniczonego zaufania do innych. Odmienną postawę deklaruje 14% badanych. Przekonanie, że na ogół większości ludzi można ufać, jest nieco rzadsze na wsi niż w mieście (o 5 punktów).

ODPOWIEDZI MIESZKAŃCÓW OBSZARÓW WIEJSKICH (N=396)

RYS. 6. PRZECZYTAM PANU(I) TERAZ DWIE OPINIE DOTYCZĄCE ŻYCIA SPOŁECZNEGO W POLSCE. CHCIELIBYŚMY, ABY WYBRAŁ(A) PAN(I) TĘ OPINIĘ, KTÓRA JEST BLIŻSZA PANA(I) POGLĄDOM.

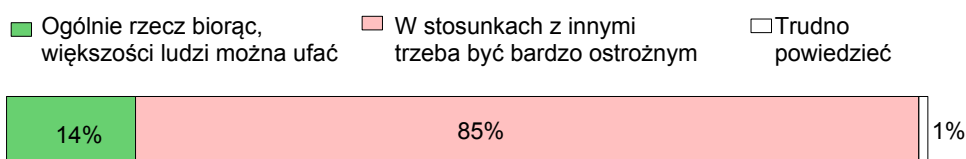
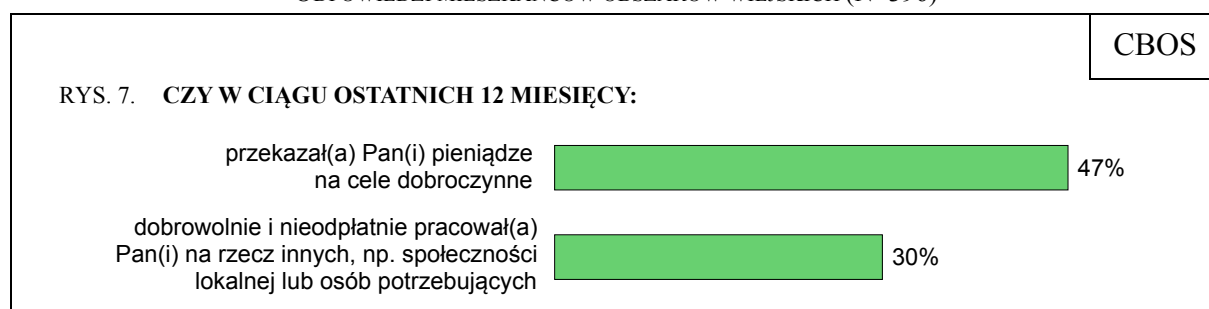

Tabela 6

Przeczytam Panu(i) teraz dwie opinie dotyczące życia społecznego w Polsce. Chcielibyśmy, aby wybrał(a) Pan(i) tę opinię, która jest bliższa Pana(i) poglądom.	Mieszkańcy obszarów wiejskich (N=396)	Mieszkańcy miast (N=609)
	w procentach	
Ogólnie rzecz biorąc, większości ludzi można ufać	14	19
W stosunkach z innymi trzeba być bardzo ostrożnym	85	80
Trudno powiedzieć	1	1

Prawie połowa respondentów mieszkających na obszarach wiejskich (47%) w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy przekazała pieniądze na cele dobroczynne, a niespełna jedna trzecia (30%) podjęła się dobrowolnej i nieodpłatnej pracy na rzecz innych.

ODPOWIEDZI MIESZKAŃCÓW OBSZARÓW WIEJSKICH (N=396)

W porównaniu z badanymi żyjącymi w miastach mieszkańcy wsi rzadziej (o 15 punktów) zdecydowali się na finansowe wspieranie potrzebujących, wykazywali natomiast nieco większe (o 4 punkty) zaangażowanie w wolontariat.

Tabela 7

Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy:	Mieszkańcy obszarów wiejskich (N=396)	Mieszkańcy miast (N=609)
	w procentach	
– dobrowolnie i nieodpłatnie pracował(a) Pan(i) na rzecz innych, np. społeczności lokalnej lub osób potrzebujących	30	26
– przekazał(a) Pan(i) pieniądze na cele dobroczynne	47	62

Zadowoleni z życia, raczej nieufni, niezbyt aktywni kulturalnie i ponadprzeciętnie konserwatywni – taki obraz mieszkańców wsi wyłania się z wyników naszego sondażu. Mimo przemian, jakim od lat podlega polska wieś, nadal pozostaje ona ostoją tradycyjnych wartości, a styl życia jej mieszkańców dalece różni się od miejskiego.

Mieszkańcy obszarów wiejskich częściej niż ludność miast cenią sobie wiarę religijną i uczciwość, a rzadziej – towarzystwo. W relacjach z ludźmi kierują się ostrożnością – na ogół nie ufają innym. Funkcjonowanie w małej społeczności sprawia natomiast, że przywiązują większą wagę do tego, co się o nich mówi. Tradycjonalizm daje o sobie znać w dość restrykcyjnych poglądach na kwestie moralne, z kolei mniejszy dostęp do atrakcji wielkiego miasta znacząco ogranicza konsumpcję dóbr kultury. Choć mieszkańcy wsi mniej podróżują i żyje im się biedniej, czują się szczęśliwi i spełnieni. Być może dlatego, że na wyciągnięcie ręki mają inne dobra, cenniejsze niż te materialne.

Opracowała
Natalia HIPSZ